

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Bukovec

Kreacionizem in antievolucionizem na modernem zahodu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Bukovec

Mentor: izr. prof. dr. Marjan Smrke

Kreacionizem in antievolucionizem na modernem zahodu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Zahvala!

Zahvaljujem se mentorju izr. prof. dr. Marjanu Smrketu za vso pomoč in usmerjanje pri nastajanju diplomskega dela.

Najlepše se zahvaljujem tudi vsem, ki so mi pri diplomskem delu in študiju kakorkoli pomagali in me spodbujali.

KREACIONIZEM IN ANTIEVOLUCIONIZEM NA MODERNEM ZAHODU

Teorija evolucije je že od svojega nastanka v mnogih ljudeh sprožala negativne odzive. Iz tega nasprotovanja se je razvilo pravo antievolucionistično gibanje, ki ga poganjajo kreacionisti, ljudje, ki verujejo, da je svet nastal z božjo pomočjo. Največjo kontroverzo je sprožil njihov boj za prepoved učenja evolucije v šolah, ki naj bi jo nadomestile kreacionistične razlage. Kreacionizem se je skozi prejšnje stoletje večkrat močno preoblikoval, da bi na ta način obšel pravne ovire, ki so ga zadrževale na poti v šolske učilnice. Iz najbolj radikalnih zgodnjih oblik, ki so se zavzemale za dobesedno razumevanje nastanka sveta v Bibliji, se je počasi preoblikoval v zmernejše gibanje, ki prevzema podobo znanosti. V zadnjih letih se je uveljavila predvsem teorija inteligentnega načrta.

Kreacionisti so najštevilčnejši in najuspešnejši v ZDA, medtem ko je na primer Evropa veliko bolj nagnjena k teoriji evolucije. Razloge za takšne razlike je potrebno iskati v zgodovinskih in kulturnih razlikah med njima. ZDA so že od svojih začetkov bolj versko pluralne, religija pa je ločena od države. Do vernosti so razvili afirmativen odnos, zato je religija pomemben del vsakdanjega življenja večine državljanov. V Evropi so bile bolj običajne državne cerkve, verska pluralnost pa je zato nizka. Mnoga proticerkvena gibanja so dodatno oslabila zaupanje v cerkev. Takšne okoliščine so pripomogle k nastanku dveh posebnih okolij z različnima pogledoma na religijo, kar se odraža tudi v razširjenosti kreacionizma.

Ključne besede: kreacionizem, antievolucionizem, inteligentni načrt

CREATIONISM AND ANTIEVOLUTIONISM IN THE MODERN WEST

The theory of evolution has been controversial for many people since its beginning. Opposition to evolution has yielded a movement led by creationists, people who believe that God created the Earth. The biggest controversy was caused by their attempts to ban evolution from the school curricula and to teach creationism instead. In the past creationism has undergone many changes in order to circumvent the legal restraints that have kept it from the classrooms. It has moved from the earlier literalistic ways of Young and Old Earth creationism to a more moderate creation science and lately to the highly popular theory of intelligent design.

A substantial minority of USA citizens favor creationism while Europe is much more inclined to evolution. The reasons for this are to be found in historical and cultural differences between them. USA has always been more religiously pluralistic and church has been separated from the state. The view on religiosity is very positive and religion is considered very important by most people. In Europe state churches have been more common and religious plurality is low. The existence of many antireligious movements has also weakened the strength of the church. Such circumstances have created two very different environments with unique views on religion.

Keywords: creationism, antievolutionism, intelligent design

KAZALO

1	UVOD	7
1.1	RAZŠIRJENOST KREACIONIZMA PO SVETU.....	7
2	KREACIONIZEM PROTI EVOLUCIJI	10
2.1	EVOLUCIONIZEM	10
2.2	KREACIONIZEM	10
2.2.1	<i>Posebne oblike kreacionizma</i>	12
2.3	KREACIONIZEM SKOZI ZGODOVINO	13
2.3.1	<i>Opičji proces</i>	14
2.3.2	<i>Kreacionistična znanost</i>	15
2.3.3	<i>Inteligentni načrt</i>	17
3	KREACIONIZEM V EVROPI	24
3.1	KREACIONIZEM V SLOVENIJI	25
4	PRIMERJAVA ZDA IN EVROPE	26
5	SKLEP	32
6	LITERATURA	34

KAZALO SLIK

SLIKA 1.1: Pregled rezultatov anket med Američani o nastanku in razvoju človeka, izvedenih v letih 1982-2008 v okviru Galuppovega inštituta	8
SLIKA 2.1: Prikaz kreacionističnih gibanj glede na stopnjo zavračanja evolucije po Eugenie Scott.....	11
SLIKA 2.2: Analiza Barbare Forrest, ki kaže na zamenjavo besede stvarjenje z besedo načrt v različicah učbenika <i>Of Pandas and People</i>	21
SLIKA 4.1: Odstotki oseb, ki so se opisale kot verne, po državah sveta	26

KAZALO TABEL

TABELA 4.1: Pomembnost religije v življenju - primerjava ZDA in nekaterih evropskih držav	27
---	----

1 UVOD

Did God create Man, or did Man create God?

(Phillip E. Johnson v Forrest in Gross 2004, 258)

Pred skoraj petinosemdesetimi leti se je v ZDA odvijalo sojenje, katerega posledice so vidne še danes. Učitelj iz majhnega mesta v državi Tennessee je bil obtožen učenja evolucije, kar je bilo prepovedano z zakonom. Konflikt so sprožili kreacionisti, ki so v evoluciji videli grožnjo njihovim verskim prepričanjem, še posebej tistim o biblijskem nastanku sveta. Njihovo nezadovoljstvo s teorijo evolucije se je razvilo v pravi boj, ki poteka še danes.

Namen te diplomske naloge je razložiti ta stoletja dolg spor med kreacionizmom in evolucionizmom. V širšem smislu gre za vprašanje o odnosu med religijo in znanostjo. Kljub temu, da je religija danes še vedno izjemno močan del človeške družbe, znanost postopoma prevzema njeno vlogo v razlaganju sveta in narave. Vendar pa vsi ne morejo sprejeti nekaterih znanstvenih odkritij, če so ta preveč v nasprotju z njihovimi verskimi prepričanji. In veliko ljudi je mnenja, da je znanost prestopila to mejo s teorijo evolucije, saj je ta preveč posegla v vlogo boga pri nastanku sveta in živih bitij. V diplomski nalogi me bo torej zanimal ta konflikt med kreacionisti in evolucionisti, saj me vsak dan znova presenečata njegov obseg in vztrajnost. Moj namen ne bo odločati, katera stran ima prav in katera ne; osredotočila se bom predvsem na opis okoliščin, v katerih kreacionizem deluje in uspeva.

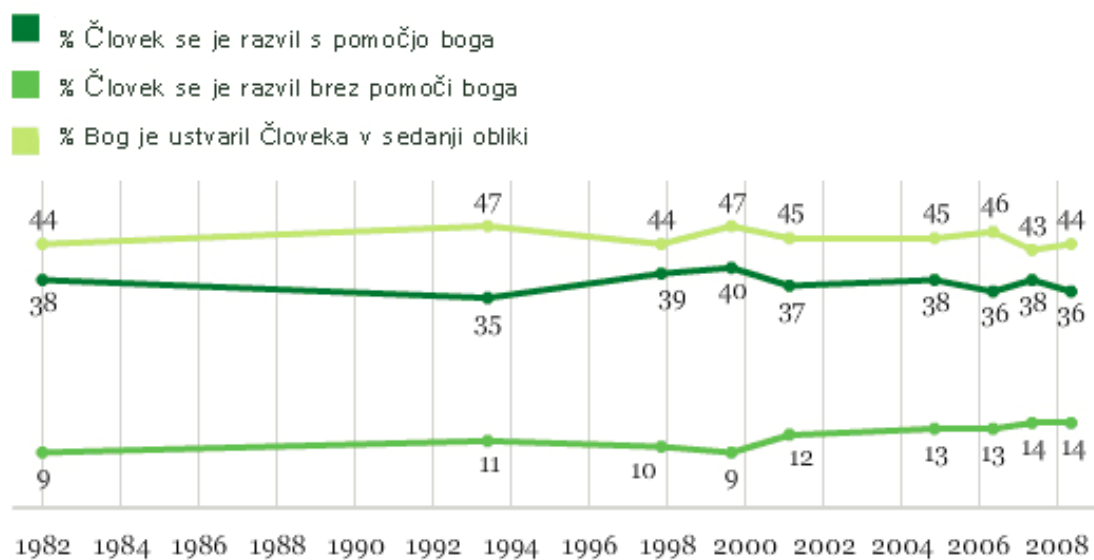
Zaradi lažjega pregleda se bom osredotočila zgolj na moderni zahod, s čimer mislim ZDA in Evropo, ki se v tem pogledu med seboj močno razlikujeta: medtem ko je kreacionizem v ZDA zelo razširjen, ga je v Evropi veliko manj. To bom v nadaljevanju pokazala tudi s statističnimi podatki. V jedru sledi opis kreacionizma in pregled njegove zgodovine v ZDA, nato pa še pregled primerov kreacionizma v Evropi. V zadnjem delu se bom osredotočila na primerjavo med njima ter poskusila razložiti, zakaj prihaja do takšnih razlik oziroma kateri dejavniki v ZDA so tisti, ki so pripomogli k veliki razširjenosti kreacionizma. V širšem smislu to vprašanje zadeva primerjavo religioznosti v ZDA in v Evropi, saj je kreacionizem neločljivo povezan z religijo.

1.1 Razširjenost kreacionizma po svetu

Statistična poročila kažejo, da je kreacionizem v ZDA precej bolj popularen kot pa v drugih delih sveta. Gallupov inštitut že leta redno opravlja raziskave med Američani o evoluciji in

kreacionizmu. Po najnovejši iz leta 2009 le 39% Američanov verjame v evolucijo, medtem ko jo 25% zavrača, 36% pa o tem nima mnenja. Med tistimi, ki verjamejo v evolucijo, je več višje izobraženih in več mlajših, kot med tistimi, ki vanjo ne verjamejo. Zavračanje evolucije je poleg tega pozitivno povezano tudi z religioznostjo (Newport 2009). Zanimivi so tudi podatki o prepričanjih o nastanku sveta in človeka (Gallup 2008). Od leta 1982 pa do 2008 se številke niso skoraj nič spremenile; več kot 40% Američanov je prepričan, da je bog ustvaril človeka v sedanji obliki, nekaj pod 40% jih verjame, da se je človek razvil postopoma, vendar z božjo pomočjo, le nekaj čez 10% pa je prepričan, da bog ni imel pri razvoju človeka nič (glej Sliko 1.1).

Slika 1.1: Pregled rezultatov anket med Američani o nastanku in razvoju človeka, izvedenih v letih 1982-2008 v okviru Galupovega inštituta

Vir: Gallup (2008).

Raziskovalni center Pew je prišel do podobnih rezultatov. V anketi iz leta 2006 se je le 51% vprašanih strinjalo, da so se človek in živa bitja razvili skozi čas. Od teh jih je bilo 51% mnenja, da so se razvili preko evolucije, 41% pa, da je evolucijo vodilo nadnaravno bitje. Na ista vprašanja so se v letu 2009 odgovori malce nagnili v prid evoluciji, vendar odstotek kreacionistov ostaja visok. 61% vprašanih se je strinjalo, da so se človek in živa bitja razvili skozi čas; od teh jih 52% verjame v evolucijo, 36% pa v nadnaravno bitje, ki je vodilo evolucijo (The Pew Research Center 2006, 2009).

V primerjavi s preostalim svetom je podpiranje evolucije v ZDA nizko, kar ugotavlja tudi National Science Board. S trditvijo: »Človeška bitja, kot jih poznamo danes, so se razvila iz

drugih živalskih vrst«, se je leta 2006 strinjalo 43% Američanov, kar je precej manj od 78% na Japonskem, 70% na Kitajskem in v Evropi in več kot 60% v Južni Koreji (National Science Board 2008, 7-19). Tudi British Council je prišel do podobnih zaključkov v svoji raziskavi iz leta 2009. Raziskava je vključevala 10 držav: Argentino, Kitajsko, Egipt, Indijo, Mehiko, Rusijo, Južno Afriko, Španijo, Veliko Britanijo in ZDA. Ugotovili so, da razen v Egiptu in Južni Afriki večina anketirancev pozna ali je vsaj slišala za Darwina in teorijo evolucije. V Rusiji, Južni Afriki, ZDA ter Egiptu se je manj kot polovica ljudi strinjala, da za teorijo evolucije obstaja dovolj dokazov, medtem ko se je v ostalih državah s tem strinjala večina ljudi. Med državami, kjer največ ljudi verjame, da je bog ustvaril svet v podobi, kot jo ima danes, so se znašle Južna Afrika, Indija ter ZDA. Zanimiva je ugotovitev, da se skoraj v vseh državah večina ljudi strinja, da je mogoče združiti vero v boga in evolucijo (ZDA je tu pristala na sredini, s 53%) (British Council 2009).

2 KREACIONIZEM PROTI EVOLUCIJI

Naj začnem z definiranjem dveh glavnih pojmov, evolucije in kreacionizma. Ker evolucija ni osrednji predmet zanimanja te naloge, jo bom razložila res zelo na kratko, nato pa se bom bolj posvetila kreacionizmu.

2.1 Evolucionizem

Evolucija v širšem pomenu besede označuje postopno spreminjanje nečesa, ponavadi v bolj kompleksno obliko. Predpostavlja, da spremembe nastajajo skozi čas in je sedanost drugačna od preteklosti. To velja tudi za zgodovino sveta (Scott 1997, 265). V splošni rabi se izraz evolucija najpogosteje nanaša na biološko evolucijo. Za njenega začetnika v svetu velja Charles Darwin, čeprav ni bil edini, ki se je ukvarjal s to idejo (omeniti velja vsaj še Alfreda Wallacea). Evolucija je ena najpomembnejših in najbolj preučevanih teorij, ki po mnenju znanstvenikov zaenkrat najboljše pojasnjuje, kako je prišlo do izjemne raznolikosti življenja na zemlji.

Darwinove ideje se s skupnim imenom imenuje darvinizem; to je skupina razlag tega, kako so se vrste razvijale. Poenostavljeno povedano je Darwin preko dolgoletnega empiričnega raziskovanja počasi prišel do ugotovitve, da imajo živalske vrste, vključno s človekom, skupnega prednika. Preko evolucije se iz ene vrste lahko razvijejo nove. To se zgodi postopoma, če znotraj vrste pride do manjših sprememb, ki so posledica prilagajanja okolju. Če so spremembe koristne, se preko dedovanja prenesejo na naslednje generacije; to se imenuje naravna selekcija. Skozi veliko generacij lahko spremembe privedejo do nastanka nove vrste. Na tak način naj bi nastal tudi človek, ki ima najbližje živeče sorodnike v opicah (Darwin 1951). To je tudi stran evolucijske teorije, ki je sprožila največ odpora.

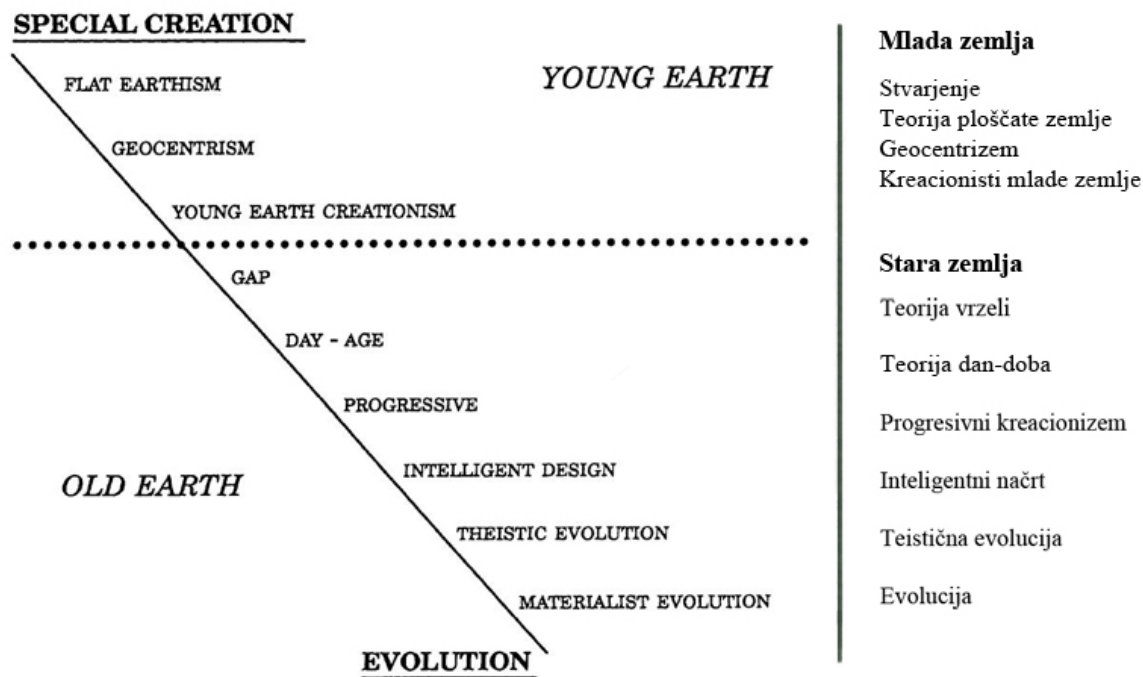
2.2 Kreacionizem

Kreacionizem označuje prepričanja, da je neka nadnaravna entiteta ustvarila vesolje in človeštvo. Na zahodu se z izrazom kreacionizem praviloma označuje prepričanja, da je svet nastal tako, kot je zapisano v Genezi Svetega pisma. Kreacionizem je tesno povezan z antievolucionizmom, saj teorija evolucije po mnenju kreacionistov ogroža njihova verska prepričanja.

Boj med kreacionizmom in evolucijo ni tako enostranski kot bi se morda zdelo na prvi pogled. Kreacionistično gibanje ni enovito, temveč razdeljeno na več skupin, ki se ločijo po

svojih prepričanjih. Tako imamo skupine, ki evoluciji popolnoma nasprotujejo, in skupine, ki jih motijo le določeni aspekti evolucijske teorije. To se lepo vidi na lestvici, ki jo je oblikovala antropologinja Eugenie Scott. Skupine razdeli glede na prepričanja od stvarjenja do evolucije (glej Sliko 2.1) (Scott 1997, 267).

Slika 2.1: Prikaz kreacionističnih gibanj glede na stopnjo zavračanja evolucije po Eugenie Scott (desno od slike so slovenski prevodi angleških izrazov)

Vir: Scott (1997, 267).

Preden začnem s kratko razlago posameznih skupin, si oglejmo dve skrajni nasprotujoči si obliki kreacionizma – posebni kreacionizem ter deizem. Pri posebnem kreacionizmu je bog ustvaril svet in človeštvo v določenih posebnih dejanjih. Po stvarjenju je ostal v stiku s svojo kreacijo, zanima ga, kaj se s svetom dogaja ter aktivno posega vanj. Deistični bog na drugi strani pa je le pognal mehanizme narave, nato pa se je umaknil. Svet je tako nastal postopoma in brez božjega vmešavanja. Temeljna razlika med tema skrajnostima je torej v vlogi boga (Scott 1997).

Drugo pomembno razlikovanje med skupinami je v prepričanju o starosti zemlje. Skupine, ki popolnoma nasprotujejo evoluciji, verjamejo, da je zemlja stara med 6.000 in 10.000 leti. Poimenujemo jih lahko s skupnim imenom kreacionisti mlade zemlje (*Young Earth Creationists*), čeprav se to ime v praksi ponavadi nanaša zgolj na ožjo skupino zagovornikov

mlade zemlje. Skupine, ki so bližje evolucionisti teoriji, pa sprejemajo dokaze o visoki starosti zemlje, zato se imenujejo kreacionisti stare zemlje (*Old Earth Creationists*) (McIver 1989, 177).

2.2.1 Posebne oblike kreacionizma

Poglejmo sedaj posamezne skupine, ki jih Scottova omenja v svoji razdelitvi. Med najbolj konzervativnimi omenja skupine, ki verjamejo, da je zemlja ploščata (*Flat Earthism*) ali da je zemlja središče vesolja (*Geocentrism*). Gre za maloštevilčne skupine, katerih vpliv v antievolucionističnem boju je zanemarljiv. Veliko bolj vplivne so skupine, na katere se ponavadi nanaša ime kreacionizem mlade zemlje. Sestavljajo jih privrženci Henryja Morrisa, enega najpomembnejših kreacionistov 20. stoletja. Te skupine zavračajo visoko starost zemlje ter evolucionisti razvoj vrst (Scott 1997).

Privrženci stare zemlje na drugi strani še vedno verjamejo v kreacionistični nastanek sveta, a ga poskušajo na različne načine uskladiti z ugotovitvami moderne znanosti o visoki starosti zemlje. Nekateri verjamejo v teorijo vrzeli (*gap theory*), ki predvideva velik časovni razkorak med prvima verzoma Geneze. Milijone let nazaj je bog ustvaril nebesa in zemljo, kot to opisuje prvi verz. Ker je svet kasneje postal zloben, ga je bog uničil. Na ruševinah tega sveta je pred nekaj tisoč leti nato bog na novo ustvaril življenje, kot je opisano v Genezi v nadaljevanju (McIver 1989, 179). Drugi se zanašajo na teorijo dan-doba (*day-age theory*), ki zanika, da so v stvarjenju mišljeni klasični 24-urni dnevi, ampak so ti dnevi trajali tisoče ali milijone let (Scott 1997, 270). Ti dve teoriji danes vse bolj nadomešča progresivni kreacionizem, ki sprejema moderno znanost s področja fizike in kemije, le deloma pa tudi s področja biologije. Progresivni kreacionisti verjamejo, da bog posega v naravo ob različnih priložnostih in ustvarja nove vrste ali spreminja stare. Število božjih posegov niha glede na različne interpretacije od šestih (število dni v Genezi) pa vse do konstantnega nadzora nad razvijanjem vrst (McIver 1989, 198).

Scottova nato omenja inteligentni načrt, o katerem bom podrobneje govorila kasneje. Gre za novejšo in precej vplivno vejo kreacionizma. Kot zadnjo stopnjo kreacionizma, ki se najbolj približa evoluciji, pa Scottova navaja teistično evolucijo. Teistična evolucija naj bi bila pozicija večine vernih Američanov glede nastanka sveta. Verjamejo, da je bog ustvaril svet, nato pa ga več ali manj prepustil zakonom narave. Evolucija torej drži, vendar jo je ustvaril

bog sam (Thwaites 2000). Nazadnje Scottova omeni še materialistično evolucijo, s čimer misli že pravo teorijo evolucije, brez religijskega vidika (Scott 1997, 271).

Obstaja torej veliko različic kreacionizma, ki pa so predvsem posledica dolgoletne zgodovine kreacionističnega boja s teorijo evolucije. Kreacionizem je namreč v tem boju prevzemal različne oblike in poimenovanja, ki jih lahko zajamemo v nekaj faz, od »opičjega« procesa prek kreacionistične znanosti do inteligentnega načrta. Ironično bi zato lahko govorili o »evoluciji« kreacionističnega gibanja.

2.3 Kreacionizem skozi zgodovino

Kreacionistična prepričanja so bila pred razvojem znanosti splošno sprejeta razlaga nastanka sveta. Ko pa so znanstveniki začeli preučevati različne fosile, so odkrili vzorec, ki se s to razlago ni skladal. Nekaterim je postalo jasno, da bo treba tradicionalne razlage prilagoditi. Drugi so se trudili, da bi nova odkritja razložili na način, ki ne bi ogrozil kreacionističnih prepričanj. A vendar je do določenih sprememb v mišljenju prišlo že takrat. Odkrili so namreč, da se v različnih plasteh zemlje nahajajo različni fosili. V najstarejših plasteh so našli fosile nepoznanih, izumrlih živalskih vrst, v mlajših pa fosile, ki so že spominjali na znane vrste. Tako je postalo očitno, da svet ni mogel nastati tak, kot je danes, saj bi morali biti potem fosili v vseh plasteh enaki. Ugotovili so tudi, da življenje ni moglo nastati v enem centru, v Raju, temveč na različnih delih sveta. Veliko živalskih vrst so namreč našli le na omejenih delih sveta in nikjer drugje. Že to se je le še delno skladalo z opisom nastanka življenja v Genezi (Thwaites 2000).

Nova odkritja so začela porajati nova vprašanja. Zakaj so nekatere živalske vrste izumrle? Zakaj se nove vrste od starejših ločijo le v majhnih spremembah? Zakaj določene vrste živijo le na enem kontinentu? Najboljše odgovore je zagotovila teorija evolucije. Reakcije nanjo so bile seveda ostre. V ljudeh je sprožala nelagodje, saj je pomenila, da ljudje niso posebna božja kreacija. Še hujše, bogu je odvzela pomembno vlogo. Postopoma se je zato oblikovalo kreacionistično gibanje, kakršno poznamo še danes. Nastalo je kot odziv tistih, ki se z evolucijo niso mogli sprijazniti. Evolucijo so obtožili, da je odgovorna za propadanje vrednot in da je: »nemoralna teorija, ki je razvrednotila življenje« (Nelkin 2000, 539). Povezovali so jo s prostitucijo ter kriminalom, nekateri pa so Darwina navajali celo kot glavnega podpornika štirih »p-jev«: »prostitucije, pornografije, perverzije ter permisivnosti« (Moore 1998a, 488). Na podoben način evolucijo še danes napadajo pripadniki kreacionizma mlade zemlje, saj naj

bi bila po njihovem mnenju odgovorna za celo vrsto družbenih problemov, kot na primer prekomerno uživanje alkohola pri študentih in permisivno spolnost (glej Thomas 2009).

Še posebej pereče vprašanje za kreacioniste je bila šolska vzgoja. Ta dilema je že skoraj stoletje v središču kreacionističnega boja z evolucijo. Zanje je bilo nedopustno, da bi otroke v šoli učili teorijo evolucije, saj naj bi ta slabo vplivala na verovanje otrok. Njihova prizadevanja so tako obsegala predvsem prepoved učenja evolucije oziroma podpiranje učenja kreacionizma. Pri tem so uporabljali zveneče izjave kot na primer: »Kako naj učitelji učence učijo, da so se razvili iz opic, in potem pričakujejo, da se ne bodo obnašali kot opice?« (Bryan v Moore 1998a, 493). V prvi polovici 20. stol. so bili v nekaterih državah na njihovi strani tudi državni zakoni, ki so prepovedovali poučevanje evolucije. O njeni usodi se je zato takrat odločevalo predvsem na sodiščih.

2.3.1 Opičji proces

Prvo takšno sojenje in tudi najbolj odmevno je sojenje Johnu Scopesu, učitelju iz majhnega mesta Dayton v državi Tennessee. Nekaj mesecev pred sojenjem so v Tennesseeju sprejeli t.i. Butlerjev zakon (po njegovem piscu Johnu Butlerju), ki je prepovedoval poučevanje katerekoli teorije, ki bi zanikala božje stvarjenje sveta. Zakon je sprožil veliko neodobravanje nekaterih organizacij, ki so kar preko oglasa iskale učitelja, ki bi bil pripravljen prostovoljno sodelovati v sojenju. Javil se je Scopes, ki si nikakor ni mogel predstavljati, kako slavno bo sojenje postalo. V primeru je sodelovalo kar nekaj znanih imen, še posebej odmevna sta bila Scopesov odvetnik Clarence Darrow ter tožilec William Jennings Bryan, ki sta kot agnostik in vernik bojevala pravi osebni boj (Moore 1998a).

Sojenje je ves čas spremljal velik medijski cirkus. V sodni dvorani je bilo prisotnih ogromno novinarjev, prvič pa so sojenje prenašali tudi po radiu. Posledično je sojenje postalo znano po vseh državah Amerike, še posebej pod imenom, ki mu ga je prebrisano nadel eden izmed novinarjev: opičji proces ali *Monkey Trial*. Večina tujih novinarjev se je iz sojenja norčevala, Tennessee pa je postal tarča posmeha (Moore 1998a).

Boj se je sicer končal s Scopesovo obtožbo, kot kazen pa so mu naložili zgolj 100\$ globe. Obe strani sta tako na nek način slavili zmago in hkrati poraz. Darrow je odločitev sodišča izkoristil za pritožbo na višjemu sodišču, ki pa je po nekaj mesecih primer zaključilo brez razsodbe. Darrowov boj proti Butlerjevemu zakonu, ki naj bi omejeval pravico do svobode posameznika ter dajal prednost eni religiji, se je tako končal neuspešno. Scopesovo sojenje je

pomembno vplivalo na prihodnost boja med kreacionizmom in evolucionizmom, saj je vzpodbudilo močne reakcije na obeh straneh (Moore 1998b).

Po Scopesovem sojenju so postopoma začeli umikati evolucijsko teorijo iz šolskih učbenikov, saj so Butlerjev in njemu podobni zakoni ostali veljavni še 40 let, preden se jim je kdo drznil nasprotovati. Leta 1968 se je Susan Epperson, učiteljica iz Arkansasa, prostovoljno odločila, da bo sodelovala v tožbi proti arkansaškemu zakonu, ki je prepovedoval učenje teorij, ki predvidevajo razvoj človeka iz nižjih živalskih vrst. Sodišče je v njenem primeru odločilo, da je zakon neustaven, saj krši prvi amandma, ki zahteva nevtralnost do religije v javnih ustanovah (Dixon 2008). Kreacionizem je s tem primerom doživel prvega izmed številnih porazov na sodiščih.

2.3.2 Kreacionistična znanost

A vseeno je preteklo še precej let preden so bili antievolucionistični zakoni prepovedani. Naslednji pomembnejši sodni primer je sprožilo ponovno pojavljanje evolucijskih teorij v izobraževalnih sistemih v šestdesetih letih. V strahu, da je ZDA v znanosti zaostala za Sovjetsko zvezo, je vlada podprla pisanje novih znanstvenih učbenikov, ki so v središče zopet postavili evolucijo (Moore 1998b). Na to so antievolucionisti močno odreagirali. Ker so počasi izgubljali bitko v poskusu izгона evolucije iz šol, so se odločili za drugačen pristop. Kreacionistične ideje so poskusili predstaviti kot znanstveno alternativo evoluciji, kot enakovredno teorijo.

Med prvimi pomembnimi kreacionisti, ki so si prizadevali za uveljavitev kreacionistične znanosti, je Henry Morris, ki sem ga že omenila kot predstavnika kreacionizma mlade zemlje. Morris je z Johnom Whitcombom leta 1963 izdal knjigo *The Genesis Flood*, ki je bila prvi pomembnejši poizkus znanstvenega pristopa h kreacionizmu. Morris je pomemben tudi zato, ker je v začetku sedemdesetih z nekaterimi privrženci ustanovil Inštitut za kreacionistično raziskovanje (*Institute for creation research*, v nadaljevanju ICR). Inštitut si prizadeva kreacionizem predstaviti kot znanost. Poudarjajo, da obstaja razlika med znanstvenim kreacionizmom in bibličnim kreacionizmom, čeprav sta med seboj kompatibilna in oba enako veljavna. Biblični kreacionizem izvira iz religije; evoluciji nasprotuje na podlagi fundamentalistične interpretacije Biblije. Znanstveni kreacionizem pa na drugi strani uporablja nereligijske, znanstvene dokaze proti evoluciji, s čimer naj bi dokazovali, da ima Biblija prav (McIver 1989). Tej obliki kreacionizma je naklonjenih tudi precej ljudi z visoko

izobrazbo, celo doktorati, ki jih znanstveni kreacionisti izredno radi omenjajo, saj na bi kazali na to, da je evolucija sporna tudi v znanstvenih krogih. Toda čeprav je to za mnoge dokaz o strokovnosti kreacionistične znanosti, je treba upoštevati dejstvo, da so ti izobraženci še vedno v veliki manjšini proti tistim, ki kreacionizmu ostro nasprotujejo. Poleg tega je pomembno upoštevati tudi področja, na katerih so ti ljudje doktorirali (le redki med njimi so biologi) (Scott in Branch 2003, 283).

Iz novonastale vneme kreacionistov se je leta kasneje razvilo gibanje »equal time«, ki je zahtevalo, da se učenju kreacionistične znanosti nameni enako časa kot učenju evolucije. Leta 1981 so uspeli doseči, da je Arkansas o tem sprejel zakon, ki ga je že leto kasneje sodišče razveljavilo, sodnik pa je jasno povedal, da kreacionistična znanost ni znanost, ampak religija (Morowitz in drugi 2005). Dokončen poraz so kreacionisti doživeli leta 1987 v primeru *Edwards proti Aguillardu* v državi Louisiana, kjer je vrhovno sodišče razglasilo, da so zakoni, ki zahtevajo učenje kreacionizma ob evoluciji, v nasprotju s prvim amandmajem, ker podpirajo religijsko doktrino (Dixon 2008). Kljub temu so kreacionisti nadaljevali z vztrajanjem, da sta kreacionizem in evolucija enakovredni teoriji. V devetdesetih letih so ubrali drugačno taktiko; namesto, da bi poskušali dokazati, da je kreacionizem znanost, so začeli dokazovati, da je evolucija religija, ker naj bi temeljila zgolj na prepričanjih (Nelkin 2000).

V času razvoja kreacionistične znanosti se je na kreacionizem prvič resno odzvala tudi znanstvena skupnost. Ustanovili so Odbor za korespondenco, ki se je kmalu razvil v Nacionalni center za znanstveno izobraževanje (*National Center for Science Education*). Proti kreacionizmu so se borili predvsem tako, da so poudarjali, zakaj ne more biti znanost, kasneje pa so se lotevali tudi raziskav javnega mnenja, da bi globlje razložili tovrsten pojav. Tudi Nacionalna akademija za znanost (*National Academy of Sciences*) ni ostala brez besed, ampak je objavila zloženko za učitelje, v kateri jih je pozivala k učenju evolucije kot ključnemu delu znanstvenih predmetov. Konec osemdesetih se je njihova vpletenost zaradi izgub kreacionistov na sodiščih počasi zmanjševala, saj so bili prepričani, da je debate konec. A vendar je ni bilo, prevzela je le nove oblike. Obdobje po primeru *Edwards proti Aguillardu* bi lahko zato imenovali neokreacionizem (Scott 1997).

2.3.3 *Inteligentni načrt*

Negativna javna podoba kreacionizma zaradi vztrajanja na ideji mlade zemlje ter številni porazi na sodiščih so kreacioniste prisilili v to, da so se začeli izogibati besedam kreacionizem in kreacionistična znanost. Namesto nje so uporabljali alternativne izraze, kot so alternativne teorije evoluciji, dokazi proti evoluciji in kasneje inteligentni načrt, ki se je obdržal kot najbolj uspešen.

Izraz inteligentni načrt (v nadaljevanju ID) se je prvič pojavil v biološkem učbeniku za srednje šole *Of Pandas and People*, ki je izšel leta 1989 (Scott 1997, 279). ID se je oddaljil od Biblije ter se že od svojih začetkov zanašal predvsem na akademsko ozadje. V osnovi se naslanja na filozofsko izročilo Williama Paleya in njegov teleološki argument za obstoj boga. Teleološki argument ali argument načrta predpostavlja, da je svet tako kompleksen, da ga je nekdo nujno načrtoval. Pri dokazovanju Paley uporabi metaforo ure. Če pogledamo kompleksno uro, vemo, da ni nastala po naključju, ampak jo je naredil urar, ki jo je prej načrtoval. Na podoben način lahko sklepamo o svetu, v katerem najdemo pravila in načrtovanje. Tak način razmišljanja nujno predpostavlja prvotnega načrtovalca sveta (Morowitz in drugi 2005).

Sodobna oblika ID je sicer bolj dodelana kot Paleyjev argument, a izhaja iz podobne logike. Zanaša se na koncept nereduktibilne kompleksnosti; to je ideja, da so organizmi sestavljeni iz mnogo sestavnih delov, ki so vsi pomembni za pravilno delovanje organizma. Če katerikoli del umaknemo stran, podremo celoto, organizem ne deluje več, ostali deli pa izgubijo smisel. Evolucija bi torej morala proizvesti vse te dele hkrati, da bi delovali kot celota, to pa se zagovornikom ID zdi preveč neverjetno. Edina možna razlaga, ki ostane, je načrtovalec, ki pa ga v teoriji ID ne identificirajo, niti se s tem ne ukvarjajo. Boj med podporniki in nasprotniki ID je tako sestavljen predvsem iz podajanja raznovrstnih primerov iz narave – podporniki najdejo primer, ki naj bi bil nereduktibilno kompleksen, nasprotniki (večinoma biologi) pa ga potem raziščejo in poskušajo razložiti, kako bi se vseeno lahko razvil preko evolucije. Zaenkrat je nasprotnikom uspelo razložiti še vsak primer navidezne nereduktibilne kompleksnosti, čeprav zagovorniki le stežka ali pa sploh ne sprejmejo njihovih razlag (Morowitz in drugi 2005).

Zagovorniki ID večinoma ne nasprotujejo evoluciji in tudi znanosti na splošno v takšni meri kot starejše oblike kreacionizma. Navsezadnje sami sebe predstavljajo kot del znanosti. Brez težav zato priznavajo visoko starost zemlje ter nekatere vidike evolucije, kot na primer razvoj

različnih vrst iz skupnih prednikov. Vendar je, kot pravi Michael J. Behe, evolucijo povozil razvoj biokemije (Behe 2006, 15). Behe, biokemik iz Lehigh University in eden izmed pomembnejših zagovornikov ID, meni, da je razvoj znanosti in molekularne biologije pripeljal do ugotovitev, ki spodbijajo teorijo evolucije. Na ravni mikroevolucije, majhnih sprememb, je Darwinova teorija pravilna; na ravni makroevolucije, ki predvideva velike spremembe, pa je Behe skeptičen. Meni, da dokazi tistih, ki trdijo, da lahko takšne večje spremembe vedno razdremo v manjše, bolj verjetne korake, niso dovolj trdni in prepričljivi. Behe se torej ravno tako sklicuje na nereduktibilno kompleksnost in kot biokemik opisuje takšne primere na molekularni ravni. Najnovejši primer, ki ga zagovorniki ID zadnje čase veliko uporabljajo, je primer strukture, ki jo nekatere bakterije uporabljajo za plavanje, imenovane *flagellum*. Evolucijski razvoj te izjemno kompleksne strukture naj bi bil po njihovem mnenju neverjeten (Behe 2006, 69).

Teorijo ID evolucionisti zavračajo na različne načine. Po njihovem mnenju izhaja iz napačnega razumevanja evolucije. ID trdi, da kompleksen organizem ni mogel nastati kar naenkrat, pravzaprav čisto slučajno. Toda evolucija ne pomeni, da je nekaj nastalo po naključju, temveč, da se je razvilo kumulativno. Če gledamo kompleksni organizem v celoti tak, kot je danes, je njegov nastanek zares neverjeten. A vendar ga moramo razbiti v manjše dele, pri katerih stopnja verjetnosti ni več tako zelo nizka. Dawkins to ponazori z metaforo gore, na vrh katere postavimo nek organizem, recimo oko. Gora je na eni strani izjemno strma, na drugi pa položna. Če si predstavljamo, da je oko nastalo naenkrat, je to tako, kot če bi hoteli priti na vrh gore po strmi strani v enem skoku. Po položni strani pa bi počasi z majhnimi koraki prilezli na vrh, tako kot to počne evolucija (Dawkins 2006, 147). Tu je seveda potrebno razbiti ugovor o nereduktibilno kompleksnih organizmih. Kritiki ugovarjajo, da se ID zanaša na predpostavko, da so vsi deli kompleksne strukture imeli enako funkcijo skozi celotno zgodovino razvoja organizma. Dejansko je precej običajno, da se funkcija posameznih delov tekom razvoja spreminja (Morowitz in drugi 2005). Dawkins poda še en učinkovit ugovor – ali ni pol očesa ali pol krila še vedno boljše kot nič? S polovico kril morda res ne moreš leteti, lahko pa si na primer rešiš življenje pri padcu z drevesa. In 51% krila bi ti rešilo življenje pri padcu z malo višjega drevesa. Tako nastane nekakšna položna krivulja, po kateri je razvidno, kako bi se lahko krilo razvilo postopoma. Dokazov za to je v naravi ogromno, saj lahko najdemo živali z očmi ali krili na vseh možnih razvojnih stopnjah (Dawkins 2006, 149).

Behe pa se ne ustavi pri nereduktibilno kompleksnih organizmih. Njegov temeljni ugovor evoluciji je, da ta ne more pojasniti nastanka življenja. Behe in še mnogi drugi trdijo, da je nastanek življenja po naključju popolnoma neverjeten. Fred Hoyle je to ponazoril v slavni prisposobi Boeinga 747. Z njo je želel ponazoriti, da je nastanek življenja na zemlji brez vsemogočnega načrtovalca enako (ne)verjeten kot možnost, da bi vihar na odlagališču odpadnega materiala sestavil Boeing 747 (Dawkins 2006, 137). Dawkins na to odgovarja z računanjem; ob številčnosti planetov v vesolju, ki naj bi jih bilo milijarde milijard, tudi tako majhna možnost, kot je nastanek življenja, postane možna. Če predpostavimo, da je možnost komaj ena proti milijardi, bi se življenje še vedno razvilo na milijardi planetov (Dawkins 2006, 165). Sam nastanek življenja je zaenkrat sicer res še nepojasnen, vendar se pospešeno raziskuje. Znanstveniki naj bi bili prepričani, da jim bo kmalu uspelo ustvariti življenje v laboratoriju in tako razložiti, kako je lahko življenje nastalo iz anorganskih snovi (Morowitz in drugi 2005, Scott 1997).

Zagovorniki ID izredno radi opozarjajo na napake oziroma pomankljivosti teorije evolucije ter s tem dokazujejo lastno teorijo. Toda četudi bi dokazali, da evolucija ne drži, to ne pomeni, da drži ID. Če si kljub temu, da znanstveniki najdejo razlage za vsak primer, ki ga zagovorniki ID predstavijo kot nereduktibilno kompleksnega, predstavljamo, da tak organizem obstaja, naletimo na nov problem. To je naivno sklepanje, da je edina alternativna razlaga nek poseben načrtovalec. Kdo je in od kod je prišel? Ali po isti logiki, ki poganja teorijo ID, tak kompleksen načrtovalec ne potrebuje svojega načrtovalca? In kdo je potem naredil tega še bolj kompleksnega načrtovalca? In če načrtovalec kljub svoji veliki kompleksnosti ne potrebuje načrtovalca, zakaj ga potem potrebuje svet oziroma ti nereduktibilno kompleksni organizmi (Dawkins 2006)? ID se tu ujame v lastno zanko, zanko, ki je omajala že teleološki dokaz obstoja boga, na katerem sloni ID.

2.3.3.1 Strategija klina

Kot smo lahko videli, se ID poskuša od prejšnjih oblik kreacionizma čimbolj oddaljiti. Podporo išče predvsem v znanstvenih krogih, literatura pa je posledično manj poljudna kot prej. Kot glavne predstavnike ID v javnosti se promovira visoko izobražene posameznike. Omenila sem že Michaela Beheja, pozabiti pa ne smemo še na Phillipa Johnsona, profesorja prava na University of California, Berkeley, ki velja za očeta ID. Njegova knjiga *Darwin on Trial* je leta 1991 povzročila novo zanimanje za kreacionizem med ljudmi, ki ga prej niso jemali resno (Scott 1997). Pomemben je tudi Stephen Meyer, direktor Centra za znanost in

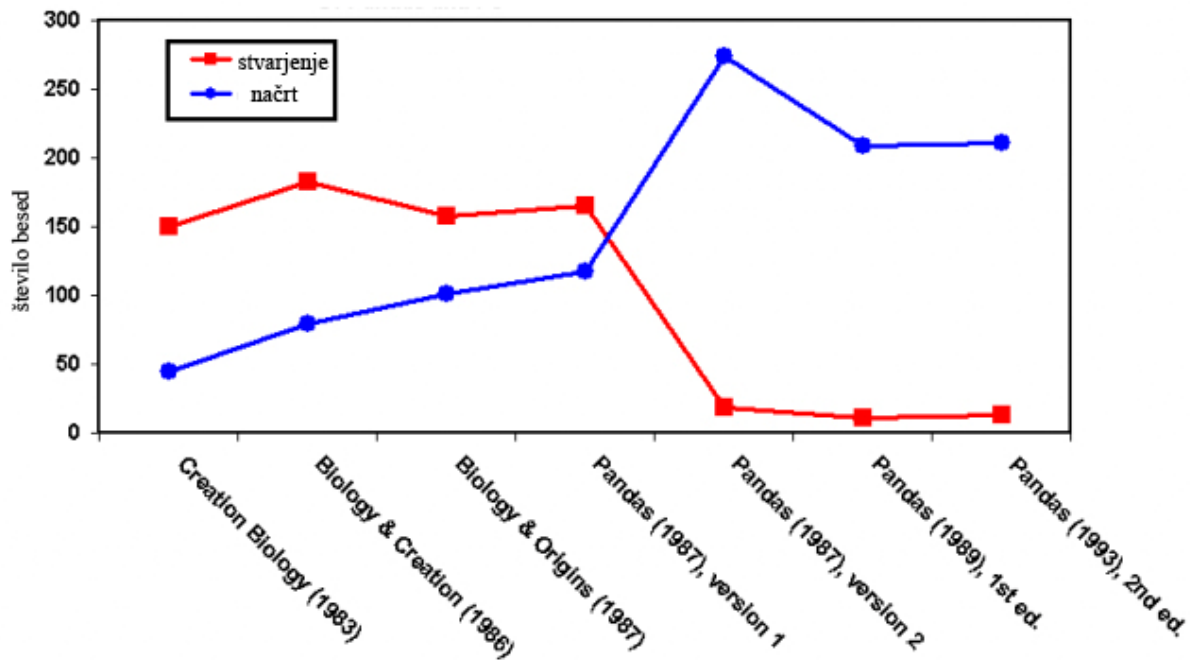
kulturo (*Center for Science and Culture*, v nadaljevanju CSC), ki deluje v okviru organizacije *Discovery Institute*. Center deluje kot ključna in osrednja organizacija podpornikov ID.

Na spletni strani, ki jo je CSC posvetil ID, si lahko preberemo, da teorija inteligentnega načrta ne temelji na Bibliji in ni enaka kreacionizmu. ID je za razliko od kreacionizma agnostičen glede vira načrta in ne zagovarja kreacionističnih razlag iz svetih besedil. ID tudi ni v strogem konfliktu s teorijo evolucije, saj priznava njeno vlogo glede sprememb skozi čas in idejo o skupnih prednikih. Zavrača pa trditve, da evolucijo poganja naravna selekcija preko naključnih mutacij oziroma proces, ki nima jasnega cilja ali namena. Zmernejši so tudi glede konflikta o učenju evolucije v šoli. Njihov cilj ni umaknitev evolucije iz šolskih učnih načrtov, želijo le poudariti, da ima tudi evolucija šibke točke in ni nujno edina možna razlaga. Čeprav se ne borijo za obvezno učenje inteligentnega načrta, verjamejo, da v tem ne bi bilo nič spornega, saj naj bi šlo le za debato (glej *Intelligent Design*). V nekaterih ameriških državah, na primer v Louisiani in Alabami, jim je celo uspelo doseči, da morajo učitelji pred učenjem evolucije šolarjem prebrati posebno opozorilo, da je evolucija zgolj teorija in ne dejstvo ter da z njo ne želijo nikogar prepričati v napačnost bibličnega nastanka sveta. Podobna opozorila so ponekod obvezni del učbenikov biologije (Scott 1997, 279). Čeprav se znanstveniki načeloma strinjajo, da je v znanosti vedno dobro obdržati odprt um, pa v tem primeru v veliki večini nasprotujejo uvajanju debate o inteligentnem načrtu proti evoluciji v šole. Dejstvo pač ostaja, da v znanstveni stroki na splošno takšna debata ne obstaja oziroma jo ustvarja le peščica posameznikov. »Samo kreacionisti podpirajo teorijo o inteligentnem načrtu.« (Morowitz in drugi 2005).

ID si je z zmernejšim pristopom v javnosti pridobil več podpore, saj izpade manj radikalno kot kreacionizem mlade zemlje. Vendar pa kljub njihovem poudarjanju, da niso povezani s kreacionističnim gibanjem, to ni res. Njihova oddaljitev od krščanskih temeljev oziroma nepovezanost z religijo je po mnenju mnogih le krinka, s katero si kreacionizem želi ponovno odpreti pot v šolske sisteme, iz katerih so bili pregnani s porazi na sodiščih. »Odločilni sodni primer *Edwards proti Aguillardu* (1987), ki je prepovedal učenje kreacionistične znanosti v ameriških javnih šolah, je kreacioniste prisilil v ponovno preobrazbo, če naj bi še naprej poskušali izriniti evolucijo.« (Forrest 2005, 2). Barbara Forrest preko analiz besedil iz različnih obdobij kreacionističnega gibanja jasno pokaže, da gre pri ID za podobne, celo enake cilje kot v starejših oblikah kreacionizma: zavračanje naturalizma in evolucije, poudarjanje nevarnosti teorije evolucije za družbo ter prizadevanje za učenje alternativnih teorij, debate o kreacionizmu/evolucionizmu ali vsaj opozarjanje na šibkosti evolucije (Forrest

2005). Zanimiva je tudi njena analiza več različic knjige *Of Pandas and People*, ki je razkrila, da so njeni avtorji večkrat sistematično zamenjali besedo stvarjenje z besedo načrt (glej Slika 2.2). Največji tak preskok se je zgodil ravno leta 1987, torej po primeru *Edwards proti Aguillardu* (Branch 2007).

Slika 2.2: Analiza Barbare Forrest, ki kaže na zamenjavo besede stvarjenje z besedo načrt v različnih učbenika *Of Pandas and People*

Vir: Branch (2007, 281).

Religijsko ozadje ID je jasno ponazoril tudi dokument, ki ga je pripravil Discovery Institute v devetdesetih letih. Dokument z naslovom *The Wedge Document* se je znašel na internetu marca 1999, kot kaže brez privolitve njegovih avtorjev. Njegove avtentičnosti avtorji niso nikoli zanikali (Forrest in Gross 2004, 29). Opisuje t.i. strategijo klina (*wedge strategy*), strateški načrt za boj proti evoluciji in znanstvenemu materializmu ter ponovno vpeljavo teističnega razumevanja narave. »Center za prenovo znanosti in kulture ... [kakor se je takrat imenoval že omenjeni Center za znanost in kulturo] ... si prizadeva za nič manj kot strmoglavljenje materializma in njegove kulturne zapuščine.« (The Wedge Document 1998). Njihova strategija je sestavljena iz treh faz; prvo sestavljajo znanstveno raziskovanje, pisanje in objavljane literature, v drugi se dela na promociji in ustvarjanju mnenj, v tretji pa sledita soočenje s kulturo in sama prenova.

The Wedge Document nasprotnikom ID služi kot dokaz, da je teorija ID le kreacionizem v preobleki. Mnogi v ID vidijo nevarno gibanje, ki sistematično prepričuje javnost, da so njihove teorije znanstvene. Čeprav tudi sami zagovorniki ID verjamejo ali pa vsaj hočejo verjeti v svoje besede, Forrestova in Gross, ki sta ID podrobno preučila v knjigi *Creationism's Trojan Horse*, gibanje opišeta kot: »sodobni, nacionalni fenomen intelektualnega zavajanja« (Forrest in Gross 2004, 5). Teoriji ID primanjkuje znanstvenih dosežkov; res je, da objavljajo veliko člankov in knjig, vendar ti ne vsebujejo nobenih originalnih znanstvenih podatkov ali raziskovalnih programov, ki bi podpirali ID. Avtorja sta izvedla obširno študijo objav zagovornikov ID (glej Forrest in Gross 2004, 37-47), na podlagi katere sklepata, da primarni cilj gibanja ni priprava znanstvene literature, ampak izboritev svojega mesta v javnem prostoru. Zavedajo se, da bodo strokovno javnost težko omajali, vendar to niti ni potrebno. Dovolj je, da v širši javnosti ustvarijo vtis, da vsaj nekateri znanstveniki resno jemljejo ID. Avtorja se spustita tudi v podrobno preučevanje povezanosti gibanja z religijo, od katere se poskuša oddaljiti. Z analizo govorov in besedil glavnih piscev ID sta odkrila številne omembe religije, navajata pa tudi veliko število religijskih organizacij in sponzorjev, ki tesno sodelujejo z CSC. Povezani so tudi z nekaterimi posamezniki, predstavniki najbolj ekstremnih vej religijske desnice (glej Forrest in Gross 2004, 257-272).

Kot vidimo so v zadnjih desetletjih kreacionisti v svojih zahtevah popustili. Ne vztrajajo več na dobesednem razumevanju Biblije in priznavajo nekatere ugotovitve sodobne znanosti, tudi če se ne ujemajo s podatki v Bibliji. Brez težav sprejemajo ugotovitve o visoki starosti zemlje, ker so geologi tako dokazali. Zakaj torej ne morejo sprejeti načel evolucije, ki jo vedno znova potrjujejo novi in novi dokazi? Zakaj je teorija inteligentnega načrta zanje bolj sprejemljiva kot teorija evolucije, kljub temu da je slabše dokazana? Postavlja se vprašanje, kje potegnejo črto. Katere ugotovitve znanosti lahko sprejmejo in katerih ne več? Dixon ugotavlja, da je problematičen predvsem izvor človeka. Kreacionisti težko sprejmejo dejstvo, da je človek nastal preko neusmerjenega, nepredvidljivega procesa oziroma da ni nastal z božjo voljo in po božji podobi. Ideja, da se je človek razvil iz živalskih prednikov, po njihovem mnenju degradira človeka in njegov pomen (Dixon 2008, 92). »...misleci, kakršni so bili Charles Darwin, Karl Marx in Sigmund Freud, človeka niso opisovali kot moralno in duhovno bitje, temveč kot žival ali stroj, živeč v vesolju, ki ga vodijo le neosebne sile, in katerega obnašanje in misli narekujejo sile biologije, kemije in okolja.« (The Wedge Document 1998).

Tu opazimo še eno značilnost kreacionističnega gibanja. To je njihovo preziranje znanstvenega materializma, ki ničesar več ne prepušča nadnaravnemu. Zanje je pomembno,

da ima bog jasno določeno vlogo v tem svetu, znanost pa mu hoče to vlogo odvzeti (Scott 1997). Po njihovem mnenju izničuje moralna pravila, spodbuja hedonizem in propadanje vrednot. »V *The Wedge Document* lahko razberemo, da vse zlo na svetu izhaja iz materializma«, katerega središče je darvinizem (Forrest in Gross 2004, 26). Kar torej želijo doseči, je pravzaprav ponovna vpeljava teističnega razumevanja sveta.

Tudi inteligentni načrt se je sčasoma znašel na sodišču. Leta 2005 je v Doverju v Pennsylvaniji enajst staršev vložilo tožbo zoper šolo, ki je v učnem načrtu vključevala inteligentni načrt. Primer, imenovan *Kitzmiller proti Doverju*, je dokazal, da je inteligentni načrt poln znanstvenih napak ter prepleten s kreacionističnimi idejami. Sodišče je razsodilo, da je ID oblika kreacionizma, torej je učenje ID v šolah neustavno (Branch 2007).

3 KREACIONIZEM V EVROPI

Do sedaj sem se pri opisu kreacionizma osredotočala zgolj na ZDA, saj ima tam kreacionizem najbolj barvito zgodovino. V tem poglavju se zato posebej posvečam še Evropi. Številčno gledano je kreacionistov v Evropi veliko manj kot v ZDA, poleg tega so dosti slabše organizirani in bolj razdrobljeni ter izhajajo iz različnih religijsko-kulturnih ozadij; od antidarvinizma v Veliki Britaniji in Franciji, ki ga poganjajo islamske manjšine, do katoliškega kreacionizma na Poljskem (Graebisch in Schiermeier 2006). Omenila bom le nekaj posameznih in novejših primerov.

Leta 2004 je srbska ministrica za šolstvo iz osnovnošolskih učnih načrtov črtala evolucijo, ker naj bi bila teorija nejasna in nedokazana (Hrastar 2004). Istega leta so v Italiji opustili obvezno učenje evolucije v osnovnih in srednjih šolah, ker je šolska ministrica Letizia Moratti menila, da bo povzročilo materialističen pogled na svet (Holden 2004; Graebisch in Schiermeier 2006). V Veliki Britaniji je javnost leta 2002 šokirala novica, da v neki srednji šoli, ki jo delno plačujejo davkoplačevalci, učijo kreacionizem kot uveljavljeno znanstveno alternativo evoluciji. Šolo je namreč finančno podpiral posameznik, ki je v učni načrt vsilil svoja verska prepričanja. Izkazalo se je, da to ni edini primer. Sistem financiranja, ki naj bi omogočil privatno sponzoriranje v izobraževanju, se je tako izkazal za vprašljivega, saj bogatim posameznikom omogoča vsiljevanje lastnih prepričanj v šolske načrte. Nasprotnike kreacionizma je še bolj šokiralo dejstvo, da takratni premier Tony Blair dogajanja na šoli ni obsodil, ker naj bi imela šola sicer dobre rezultate (Gross 2002). Graebisch in Schiermeier omenjata tudi močno kreacionistično skupino, ki deluje v Veliki Britaniji in se imenuje Resnica v znanosti (*Truth in Science*). Skupina je leta 2006 srednjim šolam po vsej državi poslala material, ki promovira ID. Ista avtorja opisujeta tudi stanje v Rusiji, kjer kreacioniste podpira protestantska manjšina. Ruske skupine prevajajo dela tujih kreacionistov in izvajajo tudi lastne raziskave (Graebisch in Schiermeier 2006).

Zanimivi so tudi primeri kreacionizma izven krščanstva. V Turčiji na primer obstaja precej dobro organizirana veja islamskega kreacionizma, ki naj bi močno temeljila na ameriškem kreacionizmu in je povezana z nekaterimi ameriškimi kreacionističnimi institucijami. Turški kreacionisti so povezani v organizacijo Bilim Arastirma Vakfı, ki je bila v preteklosti obsojena nadlegovanja in obrekovanja znanstvenikov, ki so javno zavračali kreacionizem. Mnogo znanstvenikov se zaradi tega ne spušča v javne debate, saj si nočejo nakopati težav (Koenig 2001).

Omeniti je potrebno tudi rimskokatoliško cerkev, ki ima do evolucije veliko bolj zmerno pozicijo kot ameriški protestanti. Uradna pozicija katoliške cerkve je namreč teistična evolucija, ki delno priznava evolucijo in jo prepleta z bogom. Papež Janez Pavel II. je 1996 uradno potrdil, da se je evolucija zgodila, svet pa je ustvaril bog. Priznavajo tudi, da so se ljudje najbrž res razvili iz nižjih živalskih vrst, vendar pa je bog ustvaril človeško dušo (Scott 1997). Tudi sedanji papež Benedikt XVI. je v svojih govorih poudaril, da ljudje nismo le slučajen in brezpomenski produkt evolucije, saj je vsakega od nas bog ustvaril namerno in z ljubeznijo. Kljub temu ne nasprotuje evoluciji kot znanstveni ideji, temveč kot načinu gledanja na svet, ki le-temu odvzame smisel in namen. Odnos rimskokatoliške cerkve do evolucije je torej nekako ambivalenten, zato uradno tudi ni velika podpornica teorije ID (Dixon 2008).

3.1 Kreacionizem v Sloveniji

Bolj na kratko je smiselno omeniti tudi Slovenijo in njen odnos do kreacionizma. Večina državljanov Slovenije (57,8 %) se je v zadnjem popisu prebivalstva 2002 izrekla za katolike (Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije 2003: 68), vendar pa po podatkih spletne strani *Atlas of European Values* religija kljub temu v življenju Slovencev nima tako pomembne vloge kot v ZDA (glej naslednje poglavje). Kreacionizem zato nima niti približno tako močnega vpliva; v slovenskih šolah se uči evolucija, to pri nas zaenkrat ni predmet razprav. Evolucija ni sporna niti v katoliških šolah, čeprav jo na primer na Škofijski klasični gimnaziji pospremijo tudi s kreacionizmom in drugimi teorijami nastanka sveta (Hrastar 2004). Glede na to, da je Slovenija pretežno katoliška država in glede na odnos rimskokatoliške cerkve do evolucije, to niti ni presenetljivo. Uradno stališče cerkve v Sloveniji je, da: »med poučevanjem evolucijske teorije in naukom o stvarjenju sveta ne vidi nasprotja.... Katoliška cerkev pravi, da je evolucijsko teorijo možno sprejeti, vendar ji sama po sebi ne zadostuje, zato jo dopolni oziroma nadgradi s tem, da smisel in izvor stvarstva vidi v bogu stvarniku.« (Hrastar 2004).

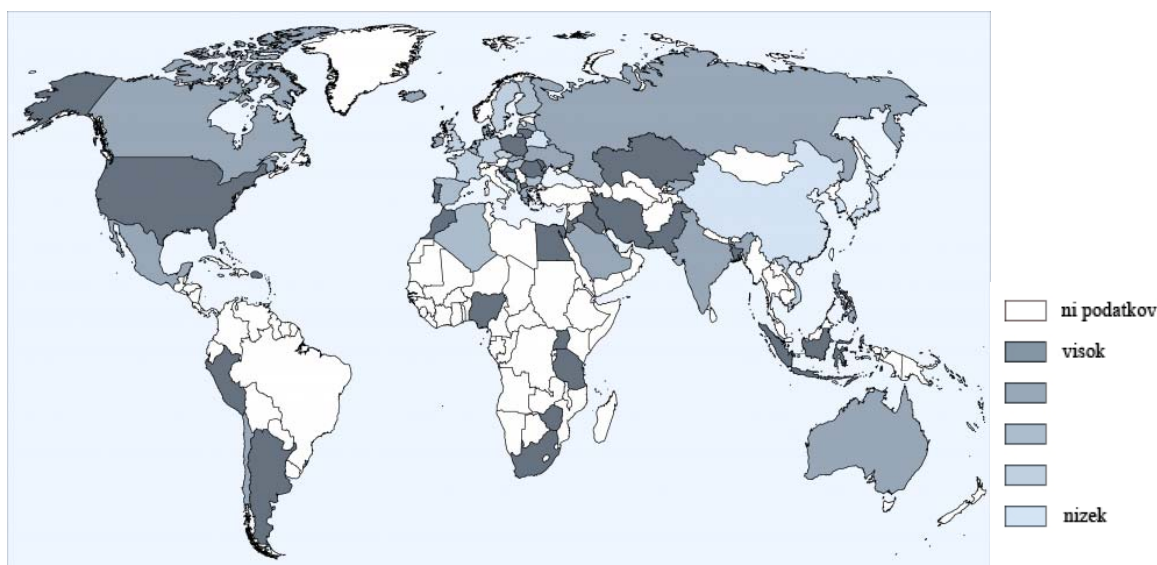
Razlika med razširjenostjo kreacionizma v ZDA in v Evropi je torej očitna. Čeprav se v Evropi v zadnjih letih pojavlja veliko posameznih primerov, je obseg kreacionizma precej manjši kot v ZDA. Do sedaj sem opisovala to razliko, vendar vprašanje še vedno ostaja: zakaj obstaja takšna razlika? Na to bom poskušala odgovoriti v naslednjem poglavju.

4 PRIMERJAVA ZDA IN EVROPE

Da bi lahko razložili, zakaj je kreacionizem v ZDA bolj razširjen, si moramo ogledati religijske razmere bolj na splošno. Kreacionizem je le del širših religijskih prepričanj, zato ga brez poznavanja okoliščin ne moremo pojasniti. Začela bom torej s primerjavo religioznosti med Evropo in ZDA, ki se na tem področju močno razlikujeta. Avtor članka *Sekularna Evropa, religiozna Amerika* Brian Anderson kot glavni vir konflikta in pomanjkanja medsebojnega razumevanja med Evropo in ZDA navaja ravno religijo (Anderson 2004, 144).

Te razlike so potrdile številne raziskave. Na spletni strani *Atlas of European Values* lahko sami pogledamo rezultate različnih raziskav po poljubnih kriterijih. Če izberemo kriterij »religiozna oseba«, lahko jasno vidimo, da je odstotek oseb, ki so se opisale s temi besedami, v ZDA zelo visok. V Evropi je ta odstotek večinoma nizek, razen na Portugalskem, Poljskem ter v nekaterih vzhodnih državah (glej Sliko 4.1). Podobne rezultate dobimo, če kot kriterij izberemo vero v boga (Atlas of European Values).

Slika 4.1: Odstotki oseb, ki so se opisale kot verne, po državah sveta

Vir: Atlas of European Values (2009).

Tudi na spletni strani *World Values Survey* sem prišla do enakih rezultatov. Med seboj sem primerjala ZDA ter naslednje evropske države: Francijo, Veliko Britanijo, Italijo, Švedsko, Finsko, Poljsko, Švico in Slovenijo. V ZDA se skoraj polovica prebivalstva strinja, da je zanje religija zelo pomembna, kar je precej več kot v večini evropskih držav, razen na Poljskem in v Italiji. Prav tako je odstotek tistih, ki jim religija sploh ni pomembna, v teh treh državah

občutno manjši kot v ostalih. Opazimo pa lahko tudi to, da je tako v Italiji kot na Poljskem seštevek tistih, ki jim je religija zelo ali dokaj pomembna, večji kot v ZDA, kar pomeni, da sta ti dve državi celo bolj religiozni kot ZDA (glej Tabela 4.1) (World Values Survey).

Tabela 4.1: Pomembnost religije v življenju - primerjava ZDA in nekaterih evropskih držav

Pomembnost religije v življenju	ZDA	Francija	Velika Britanija	Italija	Švedska	Finska	Poljska	Švica	Slovenija
Zelo pomembna	47.4 %	13.0 %	21.0 %	34.4 %	9.3 %	17.6 %	47.8 %	17.2 %	15.3 %
Dokaj pomembna	24.2 %	27.9 %	19.7 %	41.7 %	20.1 %	27.5 %	39.0 %	28.3 %	27.6 %
Ne preveč pomembna	19.7 %	30.7 %	33.9 %	17.0 %	40.9 %	40.6 %	10.4 %	31.7 %	31.0 %
Sploh ni pomembna	8.7 %	28.4 %	25.4 %	6.8 %	29.8 %	14.3 %	2.8 %	22.8 %	26.1 %

Vir: World Values Survey (2009).

Iz obeh raziskav lahko razberemo, da je Evropa, z nekaj izjemami, manj religiozna kot ZDA. Države, ki so izstopale iz evropskega povprečja, so Poljska, Portugalska in Italija ter nekatere vzhodnoevropske države. Te dokazujejo, da Evrope ne moremo v celoti obravnavati kot sekularne. Znotraj nje obstajajo ogromne razlike, še posebej med bolj sekularnim protestantskim severom in katoliškim jugom, upoštevati pa je potrebno tudi pravoslavne in islamske države. Toda to so le posamezne izjeme, v večini evropskih držav pa je religija vseeno manj pomembna kot v ZDA.

Kako si lahko razlagamo takšne razlike? Pred časom je bila precej popularna sekularizacijska teorija, ki pravi, da modernizacija povzroča sekularizacijo oziroma konec tradicionalnih oblik religijskega življenja. To naj bi bila po mnenju Steva Bruca posledica ključnih dogodkov z začetka modernega obdobja, kot je bila na primer reformacija, ki je pospešila vzpon individualizma in racionalizma. Čeprav je ta teorija smiselna v okviru evropskih razmer, kjer je nastala, ne razloži situacije v ZDA. Nekateri avtorji so to poskušali razlagati s konceptom ameriške »izjemnosti« – ameriška družba je posebna in drugačna. Toda tak pogled pravzaprav ničesar ne razloži, razen da sekularizacijska teorija ne more imeti univerzalne veljave (Davie 2005).

Brian Anderson vzroke išče v različni zgodovini demokracije, ideji, ki jo je razvil že Alexis de Tocqueville (Anderson 2004). Medtem ko je bil odnos med demokracijo in religijo v Evropi sovražen, sta bili v ZDA tesno povezani. Model evropske demokracije izhaja iz francoske revolucije, kjer so demokracijo razumeli kot brezmejno, postavljajoč: »človeka na božje mesto kot voditelja in nadzornika obstoja.« (Anderson 2004, 148). Verjeli so v razum, zavračali pa so »stara vraževerja« in strukture moči, zato so si za cilj postavili tudi uničenje moči katoliške cerkve. Cerkev je demokraciji že pred revolucijo močno nasprotovala, javno se je zoperstavila napredku in liberalizmu in postala simbol odpora proti demokraciji. Antiklerikalni duh francoske revolucije je postal tipičen za evropske demokracije. V ZDA se je odnos med demokracijo in religijo odvijal drugače. Kljub temu, da je tudi ameriška revolucija črpala ideje iz razsvetljenstva, je religija močno prežemala takratno ameriško družbo. Za razliko od Evrope, kjer je religija zavzela mesto nasprotnika revolucije, so ameriški puritanci pravzaprav pomagali začeti revolucijo. Voditelji revolucije niso bili sekularisti kot v Franciji, temveč so v religiji videli vir morale in vrednot, ki so bile potrebne za uspešno samostojnost nove države.

Čeprav razvoj demokracije delno razloži večji pomen religije v ZDA, je za popolnejšo razlago zadevo potrebno pogledati iz več zornih kotov. Pomagamo si lahko z religijsko-kulturnimi vzorci zahodne civilizacije, ki jih je razvil sociolog David Martin. Martin je preko zgodovinske analize poskušal razložiti, v kakšnih okoliščinah je religija najbolj močna. Prišel je do sklepa, da so to moderne okoliščine, kjer je religija ločena od države in vladata religijska pluralnost in tekmovalnost (Martin 2005). S pomočjo analize, ki jo je opravil Smrke (Smrke 1996), bom podrobneje preučila nekaj Martinovih vzorcev, ki so relevantni za mojo primerjavo – ameriškega, latinskega (katoliškega), angleškega ter luteranskega (Martin 1978).

Ameriški vzorec se nanaša na ZDA. Na ameriško religijo je pomembno vplivalo priseljevanje ljudi, med katerimi so mnogi izhajali iz preganjanih verskih manjšin v Evropi. Ti so v Ameriki videli obljubljeni deželo, ki jim je omogočila, da so vzpostavili svojo cerkev. Sprva so tako po posameznih državah nastajale etablirane cerkve, ki so zopet sprožale verske konflikte. Na državni ravni je to v nekaterih voditeljih zbudilo odpor, saj so jih okoliščine spominjale na evropske razmere, od katerih so se skušali čimbolj oddaljiti, ker so predstavljale grožnjo nastajajoči državi. Zavzeli so se za ločenost religije od države in za versko svobodo, s 1. amandmajem pa prepovedali vzpostavljanje državnih cerkva. Verska svoboda je spodbudila razvoj velikega števila različnih denominacij, kar je pripomoglo h kompetitivnim fleksibilnim religijskim razmeram. Cerkve so prevzele bolj sproščene

organizacijske oblike, manj zavezujoča pa je postala tudi pripadnost, zato so pri Američanih precej pogoste menjave cerkva (po Andersonovih besedah naj bi okoli 16% odraslih Američanov zamenjalo denominacijo (Anderson 2004, 154)). V takih razmerah se je razvil afirmativen odnos do klasične religioznosti, biti Američan je pomenilo tudi pripadati eni izmed denominacij. Pomembno dejstvo za večjo religioznost v ZDA je tudi to, da se tam niso razvila izrazitejša protiklerikalna gibanja. Prav tako se nikoli niso razvile religiji nasprotujoče ideologije, kot sta komunizem in socializem (Smrke 1996). Kljub ločitvi religije od države pa je potrebno omeniti to, da ima religija velik vpliv na ameriško politiko, večji kot pa v večini Evrope. Ameriški volivci se na volitvah večinoma odločajo glede na svojo vero, česar se zavedajo tudi politiki, ki to upoštevajo v svojih govorih. »Ameriški politični voditelji uporabljajo religijsko obarvano retoriko, ki je za Evropo nepredstavljiva...« (Martin 2005, 64).

Latinski vzorec se od ameriškega močno razlikuje. Zanj je značilen dominanten položaj rimskokatoliške cerkve. Izmed evropskih držav vanj spadajo Italija, Španija, Francija, Portugalska, Avstrija, Slovenija, Irska, Poljska, Hrvaška, Slovaška, Češka in Madžarska. Neuspešnost reformacije je te družbe ohranila versko nepluralne in nestrpne do protestantskih cerkva. Značilnost vzorca je tudi močno nasprotje med dvema stranema, med vladajočo, katoliško, in proticerkveno, ki se je s socializmom in komunizmom približala obliki sekularne religije. Polega latinskega vzorca moram omeniti še dva, ki vključujeta protestantske države Evrope. Angleški oziroma britanski vzorec je bolj versko pluralen kot pa večina celinske Evrope, kar je posledica delitve na angleško in katoliško cerkev ter kasnejših delitev znotraj angleške. Vzorec je podoben latinskemu v tem, da je Anglija prav tako imela državno cerkev, le da je bila v njenem primeru to anglikanska cerkev namesto rimskokatoliške. Omeniti velja še skandinavske države, ki spadajo v skandinavski luteranski vzorec. Zanj sta značilni nizka stopnja religijskega pluralizma in izrazita prevlada luteranstva, ki se je uveljavilo kot državna cerkev (Smrke 1996). Evropskim državam je torej za razliko od ZDA skupno to, da so imele ali še imajo eno močno državno cerkev. Na eni strani imamo v ZDA cerkve kot prostovoljna združenja, kjer je povezovanje z državo prepovedano, na drugi strani pa nedemokratično cerkev v katoliških državah: »ki šteje vsako prekinitev privilegiranih vezi z državo za krivico in napredovanje nevere« (Smrke 1996, 56). Dominantnost ene vere, ki je zatirala in preganjala mnoge druge, je zato v marsikom zbujala odpor, njena povezanost z oblastjo pa je pomenila, da se je vsak upor proti oblasti lahko prevesil tudi v upor proti cerkvi.

Kot značilnost religije v ZDA sem večkrat omenila versko pluralnost, ki se v Evropi nikjer ni razvila v taki meri. Ali bi lahko to bil vzrok za večjo religioznost Američanov? Z vprašanjem,

kakšen vpliv ima religijska pluralnost na stopnjo religioznosti, se sociologi ukvarjajo že dalj časa. Sprva so se strinjali, da je vpliv negativen oziroma da pluralnost zmanjšuje religioznost. Več različnih pogledov na svet naj bi zmanjševalo njihovo verjetnost, kot je trdil Peter Berger (Chaves in Gorski 2001). Temu pogledu so nato začeli nasprotovati zagovorniki teorije o religijskem tržišču, teorije, ki je religijo razlagala s pomočjo ekonomije. Religijska pluralnost pomeni konkurenco, ki spodbuja kvantiteto in kvaliteto religijskih produktov, s tem pa tudi stopnjo religioznosti. Religijski trg določata povpraševanje in ponudba, zato to teorijo imenujemo teorija ponudbe (*supply side theory*) (Finke in Stark v Chaves in Gorski 2001, 262). Podoben pogled je že v 18. stol. razvil Adam Smith, ki je na tak način razlagal večjo popularnost religije na splošno v ZDA. Kot na ekonomskem tržišču monopol povzroča stagnacijo, tako ena velika cerkev sčasoma izgublja svojo privlačnost, ker se ne prilagaja potrebam vernikov. Nasprotno pa seveda konkurenca, ki vlada v ZDA, spodbuja religije, da se prilagajajo, s čimer so tudi bolj zanimive za vernike (Smith v Anderson 2004).

Takšna razlaga se zdi privlačna, vendar pa mnogi še vedno vztrajajo pri starejšem mnenju, da je odnos med pluralnostjo in religiozno participacijo negativen: »Američani so religiozni kljub religijskemu pluralizmu, ne pa zaradi njega« (Olson v Chaves in Gorski 2001, 261), kar naj bi dokazovali empirični podatki. Če med seboj primerjamo ZDA in na primer skandinavske države, kjer sta tako religijska pluralnost kot participacija nizki, se zdi ekonomski način razlage primeren. Težava pa nastane pri katoliških evropskih državah z nizko pluralnostjo, kjer je participacija kljub temu višja kot v protestantskih. Poleg tega je potrebno upoštevati tudi to, da je religijska participacija v Evropi pričela upadati v povojnem času (po nekaterih virih že prej, ob koncu 19. stol.), torej ravno takrat, ko je odnos med cerkvijo in državo postajal ohlapnejši in se je religijska pluralnost povečala. Čeprav Chaves in Gorski priznavata, da je morda v določenih krajih in obdobjih tak model primerna razlaga, ga vsekakor ne moremo vzeti za univerzalno pravilo (Chaves in Gorski 2001).

Toda četudi teorija ponudbe v Evropi ne velja, ne moremo zanikati, da na religijskem področju v ZDA vladajo tržnim podobne razmere. Ogromno število denominacij se poteguje za svoje vernike, pri čemer se poslužujejo različnih marketinških in oglaševalskih prijemov. Takšni prijemi kreacionistom niso tuji, kot je bilo razvidno že iz *The Wedge Document*. Priznati jim moramo odlične sposobnosti promocije. Internet je poln spletnih strani, ki obiskovalce informirajo o kreacionizmu, ter kratkih filmčkov, namenjenih različnim starostnim skupinam, ki na poljuden način razlagajo kreacionistično znanost in domnevne napake v evoluciji. V ta namen so ustanovili celo Kreacionistični muzej (glej Creation

Museum). Njihovi znanstveniki so večinoma odlični in karizmatični govorniki, ki prirejajo številne simpozije ter nastopajo na različnih prireditvah. Njihove knjige in članki so napisani tako, da dosežejo kar najširše občinstvo. S pojavom inteligentnega načrta so oblikovali slogan Učite kontroverzo (*Teach the controversy*), ki je postal tako prepoznaven, da ga lahko kupimo že v obliki nalepke za avtomobile. Ob vsem tem so s sklicevanjem na vero, poudarjanjem tradicionalnih vrednot in prijetnim odnosom do ljudi uspeli prepričati velike množice. Evolucijski znanstveniki so v tem smislu daleč za njimi, saj si dolgo časa niso priznali, da je kreacionizem sploh resna grožnja znanosti. Šele v zadnjem času so se začeli lotevati podobnih prijemov. V Evropi kreacionisti še zdaleč niso tako dobro organizirani, kar je verjetno posledica tega, da zaradi manjše verske pluralnosti cerkve niso vajene promocije.

Verska pluralnost je lahko tudi drugače prispevala k večji popularnosti kreacionizma. Ob velikem številu denominacij, med katerimi lahko verniki izbirajo, naletimo na veliko različnih idej in pogledov. Američani so torej bolj vajeni in bolj tolerantni do različnih verovanj. V takšnem okolju vera v kreacionistični nastanek sveta ni sprejeta tako negativno kot bi bila v kaki bolj sekularizirani državi. Med najbolj rastočimi denominacijami v ZDA v zadnjih letih so ravno tiste bolj konzervativne, ki so bolj nagnjene h kreacionističnim prepričanjem. Izjemno rast doživljajo evangelijski protestanti, ki naj bi sedaj predstavljali že 30% odrasle populacije (Anderson 2004, 155). Njihova številčnost jim omogoča precej moči tudi v političnih krogih, močan vpliv imajo predvsem na republikansko stranko in njen pristop do družbenih problemov. Politični vpliv pomembno pripomore k razširjenosti kreacionizma, saj to pomeni, da je lahko predmet razprave na ravni lokalne ali nacionalne oblasti. Politiki tako kreacionizmu v ZDA odpirajo vrata, ki v Evropi večinoma ostajajo zaprta.

Dodaten razlog za visoko stopnjo zavračanja evolucije v ZDA tiči v zgodovinskem razvoju šolskega sistema. Manjše skupnosti so namreč vzpostavljale lastne šolske sisteme, neodvisne od države. Šole tako nimajo enotnega učnega načrta po vsej državi, ampak se jih določa na lokalni ravni, kjer so imele in imajo nanje močan vpliv tudi lokalne cerkve (Scott 2000). Visoka religioznost in šolski sistem, ki evoluciji ni naklonjen, v mladih spodbujata kreacionistična prepričanja, ki jih ti obdržijo tudi na fakultetah. Po raziskavah med študenti na ameriških univerzah nekaj čez 40% študentov verjame v kreacionistični nastanek sveta in človeka (Barnes in drugi 2008, 14). To razloži veliko število znanstvenikov, ki zagovarjajo kreacionizem ali inteligentni načrt. Njihova podpora pa nato vzdržuje kreacionizem in ga v očeh mnogih legitimira za učenje v šolah.

5 SKLEP

Primerjava religioznosti v ZDA in Evropi je pokazala, da ni enostavnega odgovora na vprašanje, zakaj je kreacionizem v ZDA bolj razširjen. Z gotovostjo lahko sklepam le, da je to posledica več dejavnikov, ki jih je potrebno upoštevati hkrati. Med ZDA in Evropo obstajajo zgodovinske in kulturne razlike, ki so botrovale oblikovanju dveh posebnih okolij. Podobnosti in razlik med njima ni mogoče zaobjeti v eni teoriji. Namesto tega se je potrebno posvetiti analizi in razlagi vsakega primera posebej, šele nato se jih lahko med seboj primerja. Moj sklep je torej, da so ZDA edinstvene zgodovinske in druge okoliščine pripeljale do razmer, v katerih lahko kreacionizem veliko bolj uspeva kot pa v drugih državah sveta.

Eden izmed pomembnejših dejavnikov je zagotovo večja religioznost v ZDA, ki jo potrjuje ogromno raziskav. ZDA so za razliko od Evrope bolj versko pluralne, saj tam sobiva ogromno število denominacij. Ločenost religije od države, verska svoboda in kompetitivne religijske razmere so vzpodbudile razvoj afirmativnega odnosa do klasične religioznosti, ki ga nikoli niso ogrožala proticerkvena gibanja in ideologije, kakršna so delovala v Evropi. Večina evropskih držav je imela eno državno cerkev, kar je vzbujalo negativne občutke v mnogih pripadnikih ostalih diskriminiranih ver, mnoge pa je motila tudi povezanost cerkve z oblastjo. Razvoj demokracije je nasprotovanje cerkvi samo še poglobil.

Razlike v religioznosti lahko povežemo s kreacionizmom. Verska pluralnost in svoboda sta v ZDA ustvarili bolj sproščeno vzdušje za sobivanje ogromnega števila denominacij, med katerimi mnoga vsebujejo kreacionistična prepričanja. Kreacionizem tako v ZDA ni nič posebnega, medtem ko v bolj sekularni Evropi velja za bolj konzervativnega. Kljub toleranci med različnimi denominacijami pa vlada izjemno negativno vzdušje za nevernike, kar kaže na visoko pomembnost religije. Pravzaprav ni toliko pomembno, kaj veruješ, samo da veruješ. Beseda ateist je za mnoge v ZDA grozljiva beseda, saj so prepričani, da smo brez božjega vodenja v svetu izgubljeni. Omenim lahko rezultate ankete iz leta 1999, kjer so Američane spraševali ali bi glasovali za kandidata za politično funkcijo, ki bi bil sicer sposoben, a bi bil nekaj od naštetega: ženska (95% Američanov bi volilo zanjo), katolik (94%), jud (92%), temnopolt (92%), mormon (79%), homoseksualec (79%) ali ateist (49%) (Dawkins 2006, 4). Pomembnost religije v življenju Američanov poleg tega pomeni, da zna materialističen vidik znanosti marsikoga motiti, kreacionizem pa jim ponuja alternativo. Inteligentni načrt verjetno v marsikom zbuja olajšanje, saj pomeni, da lahko mirne vesti združijo znanost s svojo vero.

Kot razloge za razširjenost kreacionizma sem na kratko omenila tudi političen vpliv, ki ga imajo kreacionisti v ZDA, ter nedržavnost šolskega sistema, ki omogoča posameznim šolskim okrožjem, ki so pogosto pod vplivom cerkva, da si sami postavljajo šolske načrte. Problematično je verjetno tudi dejstvo, da je evolucija kompleksna teorija, ki jo je težko dobro razložiti. Verjetno se je že marsikateremu učitelju biologije zgodilo, da je od učencev dobil vprašanje o evoluciji, na katerega ni znal primerno odgovoriti. S tem pa se spodbija kredibilnost evolucije v očeh učencev.

To odpira pomembno vprašanje debate o evoluciji in kreacionizmu v šolah, ki sem ga nekajkrat omenila, vendar se mu nisem podrobneje posvetila. Čeprav nekako razumem, zakaj se kreacionisti tako vneto borijo za učenje kreacionizma, se z njimi ne morem strinjati. Kreacionizem je del religije in religija ne more biti del znanstvenih predmetov. Učenje religijskih idej v šolah je prvič protiustavno (v ZDA), drugič pa prinaša resne primere diskriminacije. Poleg tega verjamem, da se kreacionizem kot teorija ne more kosati z evolucijo, ki temelji na otipljivih dokazih in jo je možno vedno znova preverjati. Kreacionizem v katerikoli obliki ni nič več kot le verovanje. Poleg tega se poraja vprašanje, kaj natančno bi se sploh učili. Različne vere imajo različne predstave o nastanku sveta. Kako se lahko odločimo za eno, ne da bi diskriminirali druge? Čeprav se inteligentni načrt temu izogne, saj omenja zgolj načrtovalca, ne pa njegove identitete in načina stvarjenja sveta, pa je še vedno diskriminatoren do ateistov.

Toda čeprav imam o tem odločno mnenje, ne želim napadati tistih s kreacionističnimi prepričanji. Verjamem, da imajo vso pravico, da verujejo, kar verujejo, sploh če jim to v življenju veliko pomeni in jim nudi oporo. Menim le, da so to osebna prepričanja, ki jih ne smemo vsiljevati drugim. In čeprav trdim, da kreacionizem nima kaj iskati v znanstvenih predmetih, nisem nujno proti religiji v šolah. Zdi se mi celo, da bi bilo koristno, če bi se na šolah učili o religijah na splošno, pod pogojem, da bi šlo za spoznavanje različnih religij na objektivni način in predvsem za spodbujanje verske tolerance. Nikakor pa se ne sme dajati prednosti posameznim religijam. Religija je občutljiva in izjemno osebna tema za posameznike, zato se je ne bi smelo nikoli vsiljevati nikomur.

6 LITERATURA

- Anderson, Brian C. 2004. Secular Europe, religious America. *The Public Interest*. Dostopno prek: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0377/is_155/ai_n6143340/ (30. julij 2009).
- AntiEvolution*. Dostopno prek: <http://www.antievolution.org> (8. julij 2009).
- Answers in Genesis*. Dostopno prek: <http://www.answersingenesis.org/> (3. avgust 2009).
- Atlas of European Values*. Dostopno prek: <http://www.atlasofeuropeanvalues.eu/wereldoverlay.php?lang=en> (30. julij 2009).
- Barnes, Ralph M., Lesleh E. Keilholtz in Audrey L. Alberstadt. 2008. Creationism and Evolution Beliefs Among College Students. *Skeptic Magazine* 14 (3): 13-16.
- Behe, Michael J. 2006. *Darwin's Black Box : the biochemical challenge to evolution*. 10th Anniversary Edition. New York: Free Press.
- Branch, Glenn. 2007. Understanding Creationism after Kitzmiller. *BioScience* 57 (3): 278-284.
- British Council. 2009. *Darwin Survey Shows International Consensus On Acceptance Of Evolution*. Dostopno prek: <http://www.britishcouncil.org/darwinnow-survey-global.pdf> (18. julij 2009).
- Chaves, Mark in Philip S. Gorski. 2001. Religious Pluralism and Religious Participation. *Annual Review of Sociology* 27: 261-281.
- Creation Museum*. Dostopno prek: <http://creationmuseum.org/> (8. avgust 2009).
- Darwin, Charles. 1951. *Izvor človeka*. Ljubljana: Slovenski knjižni zavod v Ljubljani.
- Davie, Grace. 2005. *Religija v sodobni Evropi: mutacija spomina*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Dawkins, Richard. 2006. *The God Delusion*. London: Bantam Press.
- Discovery Institute - Center for Science and Culture*. Dostopno prek: <http://www.discovery.org/csc/> (1. julij 2009).
- Dixon, Thomas. 2008. *Science and Religion : A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Forrest, Barbara. 2005. *From »Creation Science« to »Intelligent Design« : Tracing ID's Creationist Ancestry*. Dostopno prek: http://ncseweb.org/webfm_send/441 (10. julij 2009).
- Forrest, Barbara in Paul R. Gross. 2004. *Creationism's Trojan Horse : The Wedge Of Intelligent Design*. Oxford: University Press.

- Gallup. 2008. *Evolution, Creationism, Intelligent Design*. Dostopno prek: <http://www.gallup.com/poll/21814/Evolution-Creationism-Intelligent-Design.aspx> (18. julij 2009).
- Gross, Michael. 2002. Red Head: US-style creationism spreads to Europe. *Current Biology* 12 (8): R265-R266.
- Graebisch, Almut in Quirin Schiermeier. 2006. Anti-evolutionists raise their profile in Europe. *Nature* 444 (23): 406-407.
- Koenig, Robert. 2001. Creationism Takes Root Where Europe, Asia Meet. *Science* 292 (5520): 1286.
- Holden, Constance. 2004. Darwin in Italy. *Science* 304 (5671).
- Hrastar, Mateja. 2004. Opice v raju: Miti o nastanku sveta. *Mladina* 38. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tehdnik/200438/clanek/nar--druzba-mateja_hrastar/ (18. julij 2009).
- Intelligent Design*. Dostopno prek: <http://www.intelligentdesign.org/> (9. julij 2009).
- Martin, David. 1978. *A General Theory of Secularization*. Oxford: Blackwell.
- 2005. *On Secularization: Towards a Revised General Theory*. Aldershot: Ashgate.
- McIver, Thomas Allen. 1989. *Creationism – Intellectual Origins, Cultural Context, and Theoretical Diversity*. Dostopno prek: http://ncseweb.org/webfm_send/4 (6. julij 2009).
- Moore, Randy. 1998a. Creationism in the United States: I. Banning Evolution from the Classroom. *The American Biology Teacher* 60 (7): 486-507.
- 1998b. Creationism in the United States: II. The Aftermath of the Scopes Trial. *The American Biology Teacher* 60 (8): 568-577.
- Morowitz, Harold, Robert Hazen in James Trefil. 2005. Intelligent Design Has No Place in the Science Curriculum. *Chronicle of Higher Education* 52 (2): B6-B8
- National Center for Science Education*. Dostopno prek: <http://ncseweb.org/> (1. julij 2009).
- National Science Board. 2008. *Science and Engineering Indicators 2008*. Dostopno prek: <http://www.nsf.gov/statistics/seind08/pdf/volume1.pdf> (18. julij 2009).
- Nelkin, Dorothy. 2000. Creation Versus Evolution at the Millennium. *Science as Culture* 9 (4): 535-542.
- Newport, Frank. 2009. *On Darwin's Birthday, Only 4 in 10 Believe in Evolution*. Dostopno prek: <http://www.gallup.com/poll/114544/Darwin-Birthday-Believe-Evolution.aspx> (18. julij 2009).

- The Pew Research Center for the People & the Press Poll Database. 2006. *Pew Forum on Religion & Public Life*. Dostopno prek: <http://people-press.org/questions/?qid=1663017&pid=51&ccid=51#top> (20. julij 2009).
- 2009. *Pew Forum on Religion & Public Life*. Dostopno prek: <http://people-press.org/questions/?qid=1739749&pid=51&ccid=51#top> (20. julij 2009).
- Scott, Eugenie C. 1997. Antievolution and Creationism in the United States. *Annual Review of Anthropology* 26: 263-289.
- 2000. Not (Just) in Kansas Anymore. *Science* 288 (5467): 813-815.
- Scott, Eugenie C. in Glenn Branch. 2003. Antievolutionism: Changes and Continuities. *BioScience* 53 (3): 282-285.
- Smrke, Marjan. 1996. *Religija in politika: spremembe v deželah prehoda*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Statistični urad RS. 2003. *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije: Popisi 1921-2002*. Ljubljana: Statistični urad RS.
- Discovery Institute. 1998. *The Wedge Document*. Dostopno prek: <http://ncseweb.org/creationism/general/wedge-document> (8. julij 2009).
- The Institute for Creation Research*. Dostopno prek: <http://www.icr.org/> (1. julij 2009).
- Thomas, Brian. 2009. *Evolutionary Connection to Increased College Drinking*. Dostopno prek: <http://www.icr.org/article/4768/> (18. julij 2009).
- Thwaites, William. 2000. *Brief History of Creationism*. Dostopno prek: <http://ncseweb.org/creationism/general/brief-history-creationism> (6. julij 2009).
- World Values Survey*. Dostopno prek: <http://www.worldvaluessurvey.org/> (4. avgust 2009).